

sina spetsiga gavlar mot stjärnorna, fast ett annat släkte klättrar i deras trappor. Men jag kan, när jag vill, låta fantasin befolka gator och torg med gubbar i snabelskor och uddskörtade rockar och ställa till ett litet medeltidsbråk mellan en vildsint estnisk fiskarpojke och en tungrodd dansk lans-knekt.

Vill jag ha sagan tillbaka, går jag upp på Slottsberget, där Lindanissa, esternas gamla fästning, en gång stod, och där dannebrogen föll ned från himmelen. Djupt nere i berget sover Kalev, sagohjälten Kalevipoegs fader, en sömn som kanhända icke kommer att vara i evighet.

Odenholm.

Så länge jag lever, skall jag minnas en liten havsvik med solbelyst sandstrand, där små ilska vågor krossas till skum bland lösryckt tång och glattslipade kalkstenar. Utanför en rad klippor och grund, där vita bränningar dåna, rullar Finska viken mörkblå med fräsande toppar. Det blåser storm, men luften är ljum och på stranden, där havsvinden brett ut enbuskarna som gröna mattstumpar, springa tre män omkring som vilda och glada barn, Zorn och Gallén och jag. Vi ha badat och dricka solen och dofterna från havet med våra munnar och kroppar. Och när vi lägga oss på rygg på den torrbrända marken där små tvinande blommor dofta, sveper blåsten om oss som böljande silke och vi spänna och knyta musklerna i glädje över att vara till. Vi känna oss i släkt med ejdrarna som kretsas utanför näthusen och i släkt med de vita stormmolnen som jaga varandra in mot Estland.

I går kommo vi hit i den börjande skymningen. Under långa timmar av stiltje hade vi sett den lilla öns kapell och fyrtorn hägra i vår kurs från

är Albert Engströms bok
"Mitt liv och leverne"

Baltischport, där barbarer i gendarmuniform sökt göra vårt liv surt.

Alltnog — vi närmade oss Odensholm. Ön är skyddad av fästningsverk, byggda av istidens ingenjörer, en ringmur av grund med små kryphål emellan, där inseglingen är hasard, om man inte är i besittning av de hemliga korten, och det voro vi icke. Kvällsbrisen gav fart åt skutan, och plötsligt gulnade vattnet. Mellan de ljusa bottenstenarna vaggade tångruskorna och vi beredde oss på en liten grundstötning, då vi upptäckte en fiskarbåt på väg ut till havs. Vi hissade lotsflaggen, vi varnade grund överallt. Vi sökte gå ut samma väg vi kommit. Då vänder fiskarbåten, man svänger armarna och pekar. Vi falla av, skutan får fart och vi tro oss klara, då fiskarbåten, rodd av kraftiga armar, är alldeles inpå oss, och en man ropar på svenska: — Fall mera! Det ligger en stor sten framför er! Vi föllo förbi ett grund som annars skulle ha skaffat oss nattarbete, och voro räddade.

Båten lägger till längs MEJT, och lotsen stiger ombord. Hans gång på vårt däck är stolt som en vikings och med sina nakna fötter går han säkert som på sitt eget stugugolv. Lova, falla, lova, falla, och under det han lotsar oss in i hamnen, lär han oss vägen ut därifrån, vårt nästa behov.

— Här på stranden ser ni tre stora stenar. Då ni seglar ut, skall kapellet vara i linje med den mellersta stenen. Strax till vänster om kapellet står en rönn. Tar ni den rönnen i linje med stenen, så går ni på grund.

Så säger han plötsligt: — Är ni svenskar?

— Ja.

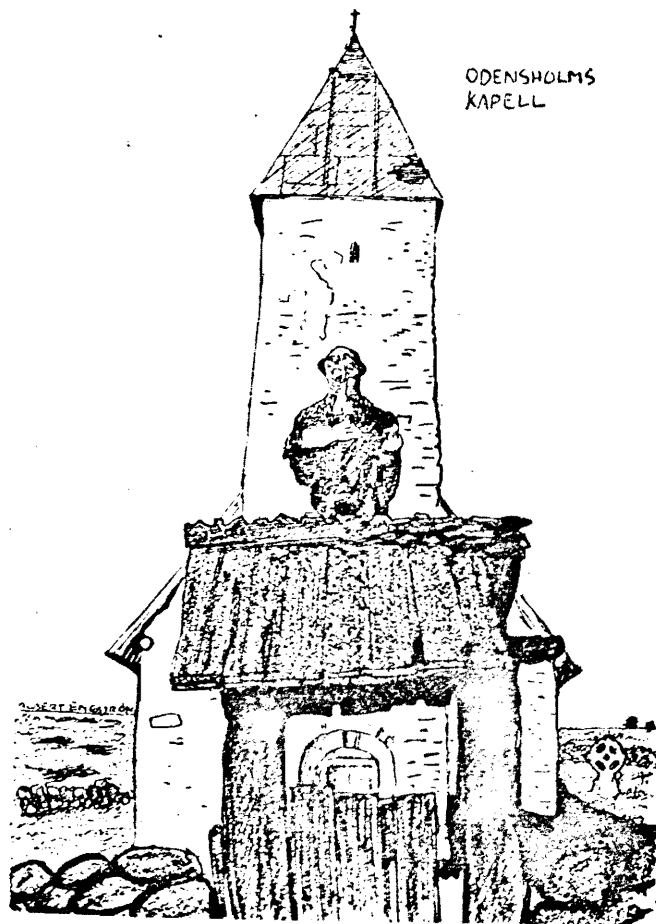
— Vi äro av samma stam. Gud välsigne!

Och han räckte fram handen åt oss. Det var, som om vi skulle ha hälsat på någon av våra förfäder tio släktled tillbaka i tiden. Hans tal flöt lugnt och klart utan onödiga ord, värdigt och vackert, och då vi äntligen lågo i hamn och han gått ombord på sin skötbåt, kände vi att vi voro hela öns välkomna gäster.

Det var sent, men vi gävo oss ej tid att vänta till följande morgon. Vi rodde i land vid ett litet hus med livräddningsstationernas allvarliga röda kors på dörren och vandrade upp mot byn, vars gråa tak skymtade bland gröna träd på halvannan värsts avstånd. Vägen gick över en sandslätt med låga enbuskar och här och där små sävkantade gölar, där ejdrar, måsar och småspovar orädda simmade omkring eller gravitetiskt spatserade på stränderna. Vi komma till det lilla kapellet med sin kyrkogård, över vilkens port en gammal galjonsbild, föreställande en präst i 1700-talets dräkt, tronade.

Kapellet verkar blankslitet av stormarna och gravstenarna se ut som tvinande växter av förhistoriskt ursprung. Det torra gräset frasar under våra steg och jag tänker på de döda gamla svenskarna som trötta av brottningar med havet slumra härnere.

Vi fortsätta vägen och snart äro vi i byn. Askar skugga de grå, sävtäckta husen, och medan skymningen sänker sig får jag en stämning av medeltid. Så här ungefär bör det ha sett ut hemma

för 500 år sedan, och jag är viss om att det gjorde det. Ur en ladugård kommer en kvinna tassande i sälskinsskor och vi tilltala henne. Hon svarar på en underlig gammalsvenska, och medan vi prata, kommer folk till. Om några minuter äro vi för-

städda, välkomna, och gäster i en stuga, som snart fylles av byns män och kvinnor. Ty vi äro svenskar, riktiga svenskar från det gamla Sverige och blodet binder.

Varför får jag icke bli sentimental? Låt mig vara omodern och för några ögonblick känna, hur tårarna fylla mina ögon, tårar av glädje över att ha fått komma hit.

I den stora, svartrökta, rena stugan dukas vår kvällsvard upp av kraftiga blåögda kvinnor. På bänkarna bredvid oss sitta våra gamla blonda vikingar med vackert skurna ansikten och fråga oss om Sverige, men vi överväldiga dem med frågor om Odensholm.

Över dörrposten läser jag årtalet 1905 och frågar, varför just det årtalet står där. Varje nyår målas det nya årtalet dit i varje stuga för att öborna skola komma i någon slags kontakt med tiden, som flyr. Ty faktiskt är deras liv inrättat på samma sätt som vårt för ett halvt årtusende sedan.

Sedan många århundraden har Odensholm varit befolkat av svenskar, men för 600 år sedan kom pesten och gjorde ön till en öken. Sedan kom en man från Sandhamn dit med sin familj. Vår värd pekar på en liten pojke och säger: — Den där pojken är tionde ledet från den Erik, som seglade hit från Sandhamn. Vi kalla oss Erkas efter honom.

Efter pesten hade estniska sjörövare sitt tillhåll här, men Gustav II Adolf lät befolka ön med svenskar för att få ordning i trakten. En gång länge efteråt kommo kapare från fastlandet för

att röva och plundra. Men dimma kom från sjön, och Odensholmsborna togo sig före att dunka på sina kokkärl, varpå kaparna blevo rädda och lämnade ön. De hade satt sina båtar i land vid ett rev, som därefter kallas Kaparevi.

Sagans ande fyller stugan, och det berättas den ena historien efter den andra.

BRUS' GÅRD

Ön har privilegier från Gustav II Adolf eller Kristina och lämnar i skatt sedan urminnes tider 4 tunnor salt fisk och 4 tunnor torkad, sammanskott från de 7 familjer med tillsammans omkring 100 medlemmar, som bo där. Men nu vet man icke, till vem det där skall lämnas. En estländsk baron sades ha köpt ön och kom för att förändra villkoren, men öboarna betrakta sig fortfarande som svenskar och i sin goda rätt på grund av de månghundraåriga privilegierna och underkasta sig ingen förändring.

Vi sågo deras ögon glöda, då de talade om baronens försök. De talade om sina sälbössor och försäkrade att de skulle ha gått man ur huse och skjutit så länge krut och bly fanns.

Min själ blev varm.

Vi åto kvällsvard. Brunt bröd, smör, flundra, stekt i svinflott, rökt torsk, Odensholms specialité, rökt flundra, filbunke, hembryggt öl, mjölk — som man ser mat för gudar och hyggliga människor. Sällan har jag njutit av något så mycket som av den rökta torsken och det goda brödet. Så snart ett glas var tömt, påfylldes det genast av den vaksamma värdinnan, ända tills man insåg, att man måste vända det upp och ned. Svensk uppmärksamhet.

Under tiden talades om Odensholm och om Sverige. Med oss talades en noggrant grammatikalisk högsvenska, inlärd ur svenska tidningar och svenska böcker, men sinsemellan och till kvinnorna talades gammalsvenska, vårt och deras fäders språk, fast på en särskild dialekt.

Nu vill jag översätta lotsens, som seglade oss in i hamn, samtal med oss på Odensholmsvenska. Eller kanske det närmar sig Runösvenska. I varje fall är det intressant:

— Fall maira! En storan stain er frafere!

Här oba strändi sen I tri stor stain. Tätå ni gå segol, tå ska kappli bli uti räsa mä mittmilla-stain.

Oba vinstursia kappli står en rauni braiver. Om ni tova hon raunia uti räsa mä han stain, så gå ni på grunne.

Bara uti hit hamne hovan I inga räddoa fer inga vär! (Men här i hamnen behöver ni inte vara rädda för någon storm.)

Mitt i natten gå vi ombord igen för att sova. Skummet ryker över jollen och stormen tjuiter i vanterna. Men vi bara längta till morgondagen och våra släktingar i land.

»Um Geesa givor en vikar, så ska skrävlinga bli tiner!»

Detta är ett ordspråk som användes då man vill underskatta en karl, och betyder fritt översatt: — Om gud låter mej få en säl, ska du få framfötterna!

Framfötterna äro nämligen intet värda. Men Odensholmarna visade oss de riktiga framfötterna, för att nu för en gångs skull göra en ordlek.

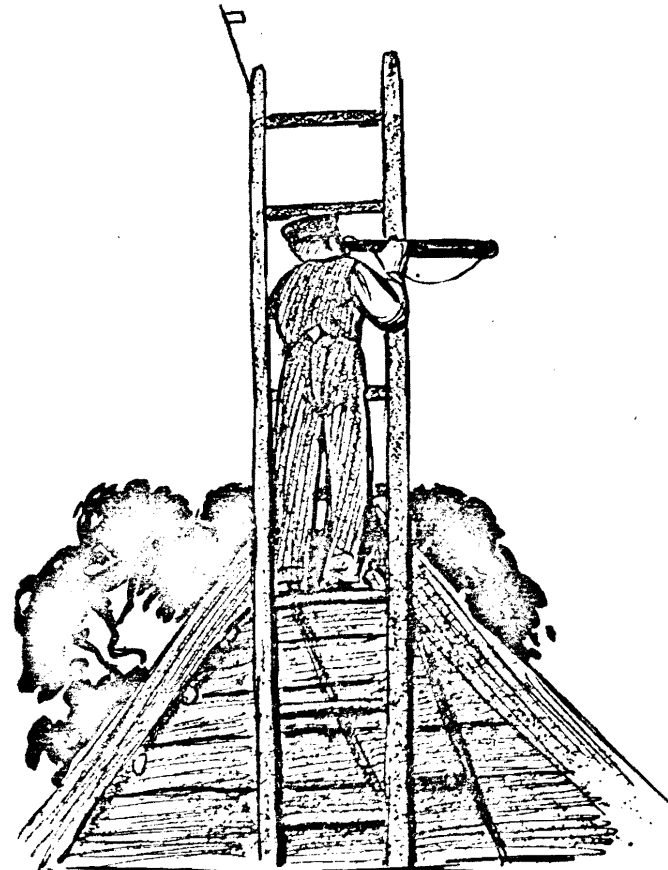
Deras stugor stodo öppna för oss, och vid måltiderna bullades allt upp. Vi drucko tremännings öl ur trästänkor, där träet hade insupit ölets själ så att kanten kändes stark och god att suga på. Torsken doftade och brödet doftade.

Vägg om vägg med oss röktes torsken, där den hängde på sina takstänger. Jag måste sätta mig där och teckna interiören och låta mina kläder suppa in den hälsobringande röken som sedan generationer trängt in i takbjälkarna och gjort dem svarta och vackert blanka.

I stugans fönster står en underlig växt i en kruka. Jag frågar, och får veta att det är kajenn-

peppar — »för att ha i brännvinet, när karlarna blir livsjuka».

De karlarna, de äro sig lika, till och med på Odensholm! Kvinnan som upplyste mig om kompositionen verkade stenålderskvinna och hade antagligen fått klart för sig att endast karlars sjukdomar kräva brännvin och kajenn!

PÅ UTKIK

Vi gå omkring på gårdarna. Plötsligt se vi en levande silhuett mot luften. Det är en pojke som är uppe på stegen för att se efter i havet om någon behöver livräddning. Då får jag reda på, att Odensholmarna i år ha räddat 4 skeppsbesättningar utan att få en kopek för besväret. Det är en herr Gut i Reval, som tydligen kan lämna upplysningar om, vart pengarna tagit vägen.

— Inte begär vi pengar för sådant, men då det betalas ut pengar, varför skulle vi inte få dem?

Jag lovar att påminna herr Gut. Jag hoppas att han får läsa det här.

På väggen i en stuga läser jag följande nyårsgratulation med teckningar:

1905

»Ett gott nitt år, att fiskar får som ingatt år.

Gud må giva lick och hels åt folk å kriar te trivas i år: och än själar och alar mä vintån fås.»

Jag går omkring och njuter av allt detta liv. Jag beundrar takens drakhuvuden, som påminna mig om vikingafejder och allt vårt svenska bohemeri som lever kvar hos oss än trots allt.

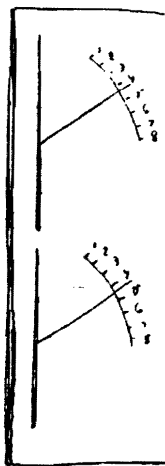
Jag går upp till fyren och beundrar ryssen som vaktar den och som går omkring ensam och oförstådd och skrämmer urinvånarnas ejdrar genom att spruta hagel över de små gölarna i mån-skenet.

Jag beundrar kvinnorna som jag möter, magasin för hälsa och sundhet. Jag ser ut över havet och gläder mig åt landskapets fina och förnäma

färg, fina grå och gröna och violetta toner. Jag går in i en stuga och beundrar barometern som hänger i taket. Materialet till den har måst hämtas på fastlandet. Jag beundrar de friska barnen och kvinnorna och förvånar mig över att det icke har blivit inavel på en så avsides liggande ö.

MAGNUS BRUS' SKOTMÄRKE MED 80- SKÅLDE MARKETS SJUFA TREGÅ UVECK- LAOT TILL M

ODENSHOLMARNES BAROMETER: SPADA TALLTOP PAR MED EN KULLE SOM STIGER Ö FALLER

IXI	BRUS
XII	GREJS
X	NIBONDAS
III	MARKS
XA	ERKAS
W	NIGÅRDS
XIX	STAVAS

ODENSHOLMS 7 FAMILJERS NAMN OCH DERAS BOMÄRKEN

— Men vi tar från fastlandet. Sade man mig. Då kan jag förstå.

Vad skall jag säga mera? En gång skall jag komma tillbaka till Odensholm och bo där. Jag hoppas att de sju familjerna, Brus, Grejs, Nibondas, Marks, Erkas, Nigårds och Stavas icke betrakta mig som främmande.

Jag ber mina läsare skicka svenska böcker till
dem. Adressen är t. ex.

Brus
Odensholm
Estland.

Albert Engström.